

Unitat 4. SISTEMES D'AVALUACIÓ I IDENTIFICACIÓ DE NECESSITATS I SUPORTS DELS ALUMNES AMB DI

**Projecte de transformació dels centres d'educació
especial**

DINCAT – novembre de 2017

Continguts

4.1 L'avaluació dels alumnes amb DID.

- Definició i finalitats de l'avaluació educativa.
- L'avaluació dels alumnes amb DID. Dels dèficits a les competències, a l'accés i a la provisió de suports.

4.2 L'avaluació del nivell de competències en relació al currículum escolar i a les altres dimensions.

- Avaluació de les competències i habilitats curriculars.
- Avaluació del nivell intel·lectual i de la conducta adaptativa.
- Avaluació de la salut física i mental.
- Avaluació de la participació i del context.

4.3 L'avaluació de les necessitats de suports.

- L'avaluació de les necessitats de suports. Visió general.
- L'escala d'intensitat dels suports per Infants i adolescents (EIS-IA).
- L'escala d'intensitat dels suports per adults (EIS-A).

4.4 L'establiment i l'acord sobre l'avaluació i la determinació de resultats personals valuosos i el perfil de suports (l'avaluació comprensiva).

- L'avaluació dels resultats personals en relació a la qualitat de vida i al currículum escolar.
- L'avaluació dels alumnes amb DI com un procés de presa de decisions.

Objectius

1. Analitzar i valorar el què representa l'avaluació dels alumnes amb DI i la seva importància en el procés de la planificació educativa.
2. Entendre l'avaluació educativa com un procés de presa de decisions per a la determinació de les necessitats i la provisió de suports individualitzats.
3. Conèixer les àrees i dimensions que s'han de tenir en compte en el procés d'avaluació i quins components essencials de cada àrea cal prioritzar.
4. Conèixer, saber administrar i interpretar els diversos sistemes i procediments per avaluar les competències i necessitats dels alumnes amb DI en les diversos dominis i/o àrees.
5. Conèixer, saber administrar i interpretar les escales d'intensitat dels suports.
6. Conèixer, saber administrar i interpretar algunes escales de resultats personals en l'etapa escolar i de transició a la vida.
7. Conèixer i utilitzar diverses estratègies per afavorir la participació dels alumnes i les famílies en el procés d'avaluació.
8. Saber elaborar una avaluació completa per alguns alumnes amb DI que presenten necessitats diverses. Aquesta avaluació ha d'incloure, com a mínim: els resultats de l'avaluació dels diversos dominis/àrees, l'establiment de les fortaleeses i debilitats, la concreció dels resultats personals esperats i la provisió dels suports individualitzats que afavoreixin l'assoliment del resultats i, en conseqüència, la millora del funcionament personal.

Avaluació i identificació de les necessitats i dels suports dels alumnes

Es fonamenta en

El model sòcio ecològic de la discapacitat

La planificació centrada en la persona i els models lògics

Avalua

La competència personal i altres àmbits

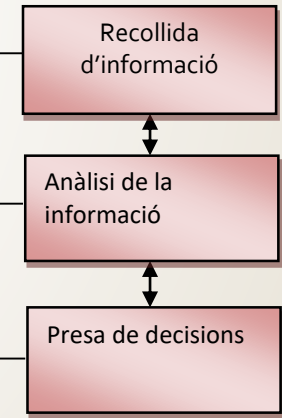
Les necessitats de suport

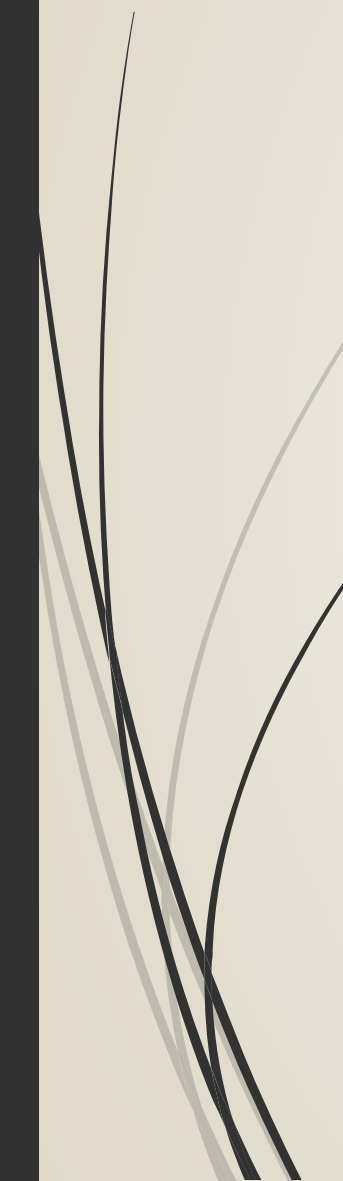
Les demandes ambientals

Per aconseguir

Amb un procés

Determinar els resultats personals valuosos i els suports necessaris per aconseguir-los

Una preocupació inicial

Un dels reptes més importants és com alinear els models, les perspectives i els conceptes amb les pràctiques professionals i en la millora del funcionament de les persones.

Aquest és un repte i una oportunitat.

L'avaluació dels alumnes amb DI

- ▶ Cal fonamentar l'avaluació a partir dels supòsits que es deriven del model sòcio-ecològic de la discapacitat.
 - ▶ Una avaluació centrada en les fortaleeses i capacitats de la persona
 - ▶ Una avaluació basada en el sistema de suports
 - ▶ Un sistema d'avaluació de la DI que se centri en la identificació de resultats personals valuosos per a la persona i d'aquells suports que cal proporcionar per assolir-los.
-

L'avaluació dels alumnes amb DI

La perspectiva socio-ecològica posa l'èmfasi en tres elements clau:

1. La competència de la persona
2. Les demandes de l'entorn
3. Els suports.

En aquest model, els suports fan la funció de disminuir la diferència entre la competència personal i el que es demana o s'exigeix en els entorns normals de vida.

L'avaluació dels alumnes amb DI

Competència Personal

La combinació de fortaleses i competències que té cada persona:

- Competència física
- Competència conceptual
- Competència social
- Competència emocional

Suports

Recursos i estratègies que permeten superar la diferència (aborden el desajustament) entre la competència personal i les demandes ambientals

Demandes ambientals

Les expectatives, els reptes, i els riscos associats amb la plena participació en els entorns i activitats de les escoles contemporànies i la societat moderna

L'avaluació dels alumnes amb DI segons l'AAIDD

Funció de l'avaluació	Objectiu concret	Exemples de mesures, instruments i mètodes d'avaluació
Diagnòstic	<ul style="list-style-type: none"> • Establir la presència o l'absència de la discapacitat intel·lectual • Establir l'elegibilitat dels serveis • Establir l'accés a determinats beneficis • Establir la possibilitat d'accés a proteccions legals 	<ul style="list-style-type: none"> • Tests d'intel·ligència • Escales de conducta adaptativa • Edat documentada d'inici • Mesures de desenvolupament • Història social i informes educatius
Classificació	<ul style="list-style-type: none"> • Classificar per la intensitat dels suports necessaris. • Classificar per objectius de recerca • Classificar per característiques seleccionades • Classificar per suports d'educació especial • Classificar per rebre finançament i ajuts 	<ul style="list-style-type: none"> • Escales d'intensitat dels suports necessaris • Nivell de conducta adaptativa • Nivell de CI • Avaluació ambiental • Etiologia –sistema de factors de risc • Mesures de salut mental
Planificació i desenvolupament d'un sistema de suport	<ul style="list-style-type: none"> • Suports per millorar el funcionament humà • Suports per millorar els resultats • Suport per ajudar a aplicar les eleccions de la persona • Suport per assegurar els drets humans 	<ul style="list-style-type: none"> • Planificació centrada en la persona • Autoavaluació • Inventari ecològic • Proves de desenvolupament • Avaluació de la parla/llenguatge, aspectes motors i sensorials • Proves de rendiment • Escales d'intensitat dels suports necessaris • Avaluació funcional de la conducta • Pla de suport conductual • Pla de suport centrat en la persona • Pla de suport familiar individualitzat • Programa individualitzat, Pla de transició individualitzat

L'avaluació dels alumnes amb DI

Cal disposar d'una estructura coherent per portar a terme l'avaluació. Proposem tenir en compte els següents components:

- ▶ Què cal avaluar (és a dir, l'apartat de les competències personals, les exigències ambientals, i aquells dominis que poden tenir un efecte sobre aquests elements).
- ▶ Quins instruments, estratègies i sistemes d'avaluació tenim per portar a terme una avaluació comprensiva i rigorosa.
- ▶ Quin procés de presa de decisions cal seguir per arribar a concretar les necessitats de suports i serveis que necessita una persona.

Què cal avaluar?

1. Funcionament intel·lectual i de la conducta adaptativa
2. Nivell de funcionament actual: avaluació de les competències i habilitats curriculars
3. Avaluació de la salut física i mental.
4. Avaluació de la participació i del context (escolar, familiar, etc.)
5. L'avaluació de les necessitats dels suports
6. L'avaluació dels resultats personals

L'avaluació del nivell de competències en relació al currículum escolar i a les altres dimensions

Les revisions fetes sobre l'ensenyament del contingut acadèmic amb els alumnes amb discapacitat moderada i severa indiquen que abans del 2004 la recerca es preocupava essencialment de l'ensenyament d'habilitats acadèmiques molt limitades (lectura de paraules visuals, us dels diners, etc.).

És a partir d'aquesta data que la recerca s'interessa i investiga l'ensenyament de continguts acadèmics més amplis i complexos relacionats amb estàndards o competències més elevades

L'avaluació del nivell de competències en relació al currículum escolar i a les altres dimensions

Quan plantegem l'avaluació de les competències i habilitats curriculars dels alumnes amb DI, cal tenir en compte aquests tres aspectes:

- Les competències, continguts i objectius del currículum ordinari.
- Els continguts que es consideren essencials (d'acord amb la recerca i el coneixement especialitzat) en cada àrea de coneixement o curricular.
- Allò què proposa la literatura i la recerca especialitzada en el camp de l'educació dels alumnes amb discapacitat moderada i severa en cada una de les àrees de coneixement o curriculars.

Competències i habilitats en l'àrea de llenguatge escrit

- ▶ **Competència 1.** Llegir amb fluïdesa per comprendre textos de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i escolars en diferents formats i suports.
- ▶ **Competència 2.** Aplicar estratègies de comprensió per obtenir informació, interpretar i valorar el contingut d'acord amb la tipologia i la complexitat del text i el propòsit de la lectura.
- ▶ **Competència 3.** Utilitzar, per comprendre un text, l'estructura i el format de cada gènere textual i el component semàntic de les paraules i de les estructures morfosintàctiques més habituals.
- ▶ **Competència 4.** Aplicar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement propi.

Hi podríem afegir (per les característiques del treball que cal fer amb els alumnes amb discapacitat moderada i severa) una competència de la dimensió de comunicació oral:

- ▶ **Competència 8.** Comprendre textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i escolars.

COMPONENT	OBJECTIUS	SUPORT EVIDÈNCIA
Comprensió lectora	<ul style="list-style-type: none"> • Conèixer els significat de les preguntes de comprensió habituals (qui, què, a on, quan, com, i perquè). • Després de la lectura d'un text narratiu o informatiu respondre preguntes literals o inferencials sobre el contingut del text (qui, què, a on, quan, com, i perquè). • Després de la lectura d'un text respondre preguntes que impliqui seqüenciar esdeveniments d'acord amb com apareixen en el text (tres com a mínim). • Saber treure la idea principal d'un text • Després d'escoltar la lectura en veu alta d'un text narratiu o informatiu adequat a l'edat cronològica respondre preguntes literals o inferencials sobre el contingut del text (qui, què, a on, quan, com, i perquè). 	<p>Allor, J.H., Mathes, P.G., Roberts, J.K., Cheatman, J.P., i Champlin, T.M. (2010).</p> <p>Browder, D. M., Hudson, M.E., i Wood, L. (2013).</p> <p>Browder, D. M., Trela, K., & Jimenez, B. (2007).</p> <p>Hudson, M.E., i Browder, D.M. (2014).</p> <p>Mims, P.J., Hudson, M.E., i Browder, D.M (2012).</p> <p>Shurr, J., i Taber-Doughty, T. (2012).</p> <p>Spooner, F., Ahlgrim-Delzell, L., Kemp-Inman, S., Wood, L.A. (2014).</p> <p>Cooper-Duffy, L., Hyer, G., i Sisk, P. (2014).</p> <p>Flores, M.M., i Ganz, J.B. (2009). ????</p>
Competència bàsica relacionada	<ul style="list-style-type: none"> • Aplicar estratègies de comprensió per obtenir informació, interpretar i valorar el contingut d'acord amb la tipologia i la complexitat del text i el propòsit de la lectura. • Utilitzar, per comprendre un text, l'estructura i el format de cada gènere textual i el component semàntic de les paraules i de les estructures morfosintàctiques més habituals. • Comprendre textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i escolars. 	

Fluïdesa lectora							
<ul style="list-style-type: none"> Llegir paraules amb fluïdesa. 							
<ul style="list-style-type: none"> Llegir textos narratius i informatius connectats amb fluïdesa (rapidesa: 60 p/m., precisió: 85%, i bona prosòdia). 							
<ul style="list-style-type: none"> Llegir textos narratius i informatius connectats en veu baixa, responent correctament a les preguntes de comprensió. 							
Comprensió lectora							
<ul style="list-style-type: none"> Conèixer els significat de les preguntes de comprensió habituals (qui, què, a on, quan, com, i perquè). 							
<ul style="list-style-type: none"> Després de la lectura d'un text narratiu o informatiu respondre preguntes literals o inferencials sobre el contingut del text (qui, què, a on, quan, com, i perquè). 							
<ul style="list-style-type: none"> Després de la lectura d'un text respondre preguntes que impliqui seqüenciar esdeveniments d'acord amb com apareixen en el text (tres com a mínim). 							
<ul style="list-style-type: none"> Saber treure la idea principal d'un text 							
<ul style="list-style-type: none"> Després d'escoltar la lectura en veu alta d'un text narratiu o informatiu adequat a l'edat cronològica respondre preguntes literals o inferencials sobre el contingut del text (qui, què, a on, quan, com, i perquè). 							

Instrumentes d'avaluació

- ▶ Escala de resultats acadèmics en l'edat escolar.
- ▶ PACBAL (Prova d'avaluació dels components bàsics de la lectura)
- ▶ Guia per a l'avaluació dels continguts de l'àrea de llenguatge escrit i matemàtiques.

L'avaluació del nivell intel·lectual i de la conducta adaptativa

- ▶ El manual de l'AAIDD del 2010 defineix la intel·ligència com a “una capacitat mental general que inclou raonar, planificar, resoldre problemes, pensar de manera abstracte, comprendre idees complexes, aprendre de manera ràpida i aprendre de l'experiència” .
- ▶ Una de les millors maneres de representar el funcionament intel·lectual és a través de les puntuacions de CI que s'obtenen a partir d'instruments adequats.

L'avaluació del nivell intel·lectual i de la conducta adaptativa

- ▶ La conducta adaptativa fa referència a aquell tipus de conducta que s'ha après i que es realitza per tal de respondre a les expectatives dels diversos entorns socials on viu la persona i d'acord amb la seva edat cronològica.
- ▶ L'avaluació de la conducta adaptativa se centra en la competència típica de l'individu i no en la seva competència màxima (allò que fa i no allò que pot o podria fer).

L'avaluació del nivell intel·lectual i de la conducta adaptativa

La conducta adaptativa incorpora els tres dominis següents:

1. Les habilitats conceptuals
2. les habilitats socials
3. Les habilitats pràctiques

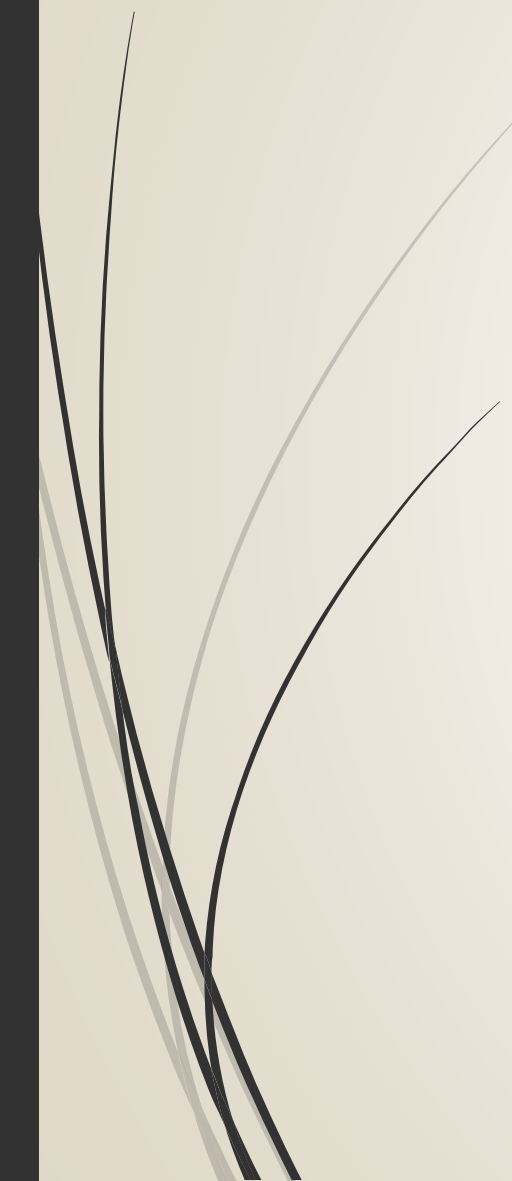

Instruments d'avaluació

- WISC-IV
- WISC-V (6-16 anys)
- WAIS-IV (16-90 anys)
- Escala McCarthy d'aptituds i psicomotricitat per a nens
- Escales de desenvolupament Merrill-Palmer Revisades
- Batelle: Inventari de desenvolupament
- ABAS-II. Sistema para la evaluación de la conducta adaptativa
- DABS. Escala de diagnóstica de conducta adaptativa
- Basc- Sistema de evaluación de la conducta de niños y adolescentes (3-18 anys).

L'avaluació de la salut física i mental

- ▶ La salut es defineix com un estat de benestar físic, mental i social complet. Inclou la salut física i la mental.
 - ▶ Cal tenir present que la salut és un aspecte important del funcionament individual i que pot influir en totes les altres dimensions.
 - ▶ La salut incorpora el benestar físic, el benestar mental, emocional i conductual, el benestar social i ambiental i el benestar espiritual.
 - ▶ En les persones amb DI, les condicions de la salut i la salut mental poden tenir un efecte facilitador o inhibidor en el seu funcionament.
-

Instruments d'avaluació

- ▶ Escala d'activitat física, necessitats de suport i estratègies.
- ▶ Escala REISS.
- ▶ ICP (Inventari de conductes problemàtiques).
- ▶ Entrevistes, escales i qüestionaris per a l'avaluació funcional.
- ▶ Informe mèdic de l'estat de salut general de l'alumne.

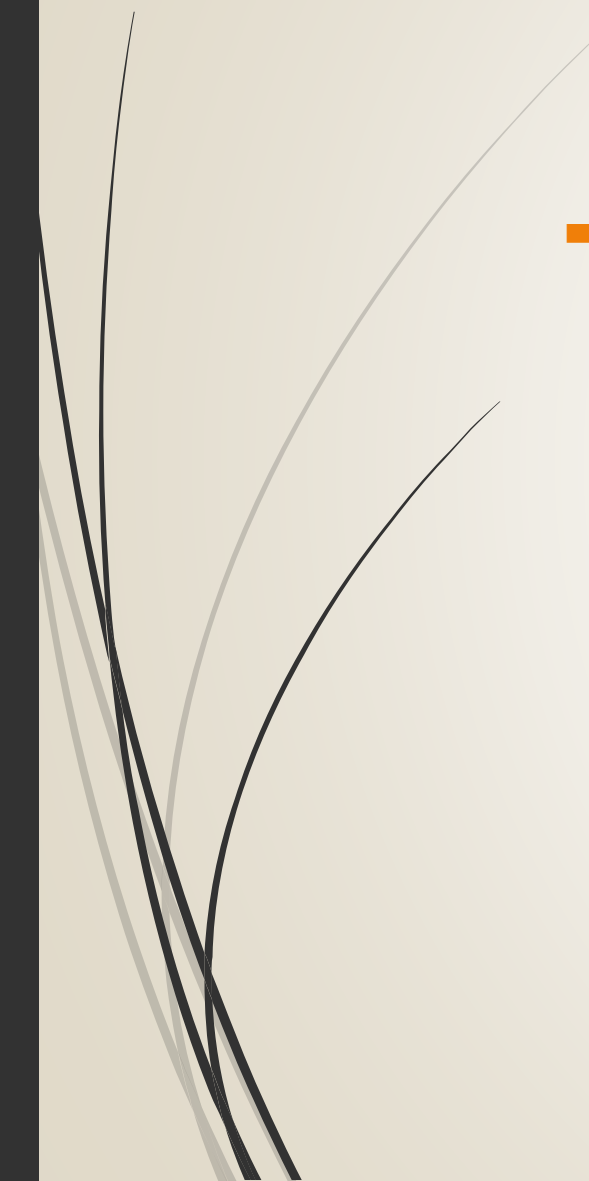
L'avaluació de la participació i del context

La participació fa referència a la competència de les persones en les activitats reals en els dominis de la vida social, i està relacionada amb el funcionament de la persona en la societat.

La participació es refereix als rols i interaccions en les àrees de la vida domèstica, del treball, de l'educació, de l'oci, de l'espiritualitat i de les activitats culturals.

El valor del context

- ▶ “El context és un concepte que integra la totalitat de circumstàncies que comprenen els entorns de la vida i del funcionament humà. El context es pot veure com una variable independent o una variable intervinent. Com a variable independent, inclou les característiques personals i de l'entorn que en general no estan manipulades com l'edat, el llenguatge, la cultura i l'ètnia, el gènere i la família. Com a variable intervinent, el context incorpora les organitzacions, els sistemes, i les polítiques i pràctiques socials que es poden modificar i que permeten millorar el funcionament. Com a concepte integrador, proporciona un marc per descriure i analitzar aspectes del funcionament humà com són els factors personals i ambientals, la planificació dels suports i el desenvolupament de polítiques”.
-

Instruments d'avaluació

- ▶ EASNIE (2017) *IECE Self-Reflection Tool*.
- ▶ EASNIE (2017). *Instrument per a l'avaluació del context i de la participació*. Traduït i adaptat per A. Cerqueira i C. Giné.
- ▶ Instruments diversos per avaluar determinades característiques del context. Per exemple, el “*PBIS Self-Assessment Survey*”, que serveix per avaluar el grau en que una escola respon a les característiques d'una bona aplicació del suport conductual positiu.

L'avaluació de les necessitats dels suports

Dos conceptes que cal tenir en consideració:

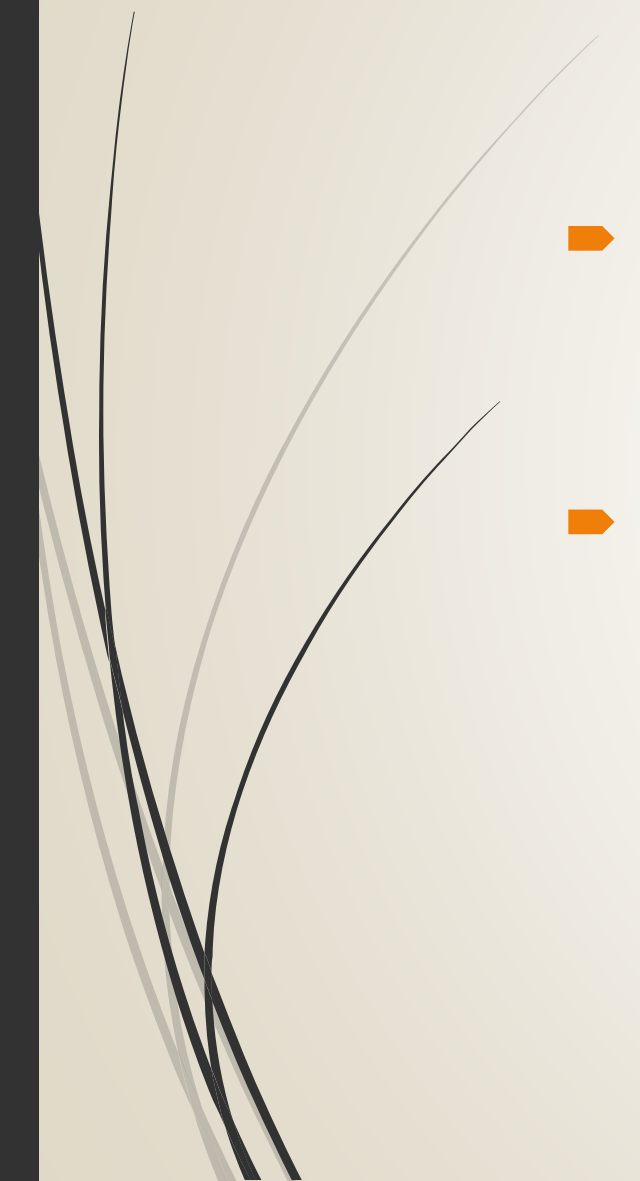
- Els suports
- Les necessitats de suports.

Es defineixen els suports com recursos i estratègies que tenen l'objectiu de promoure el desenvolupament, l'educació, els interessos i el benestar d'una persona i que milloren el funcionament individual.

Les necessitats de suport és un constructe que es refereix al tipus i intensitat de suports necessaris per a que una persona participi en les activitats relacionades amb el funcionament humà normatiu.

L'avaluació de les necessitats dels suports

- ▶ Els suports serveixen de pont entre “el què és” i “el que es pot fer”.
 - ▶ La seva avaluació constitueix un dels aspectes centrals en la planificació educativa dirigida a les persones amb DI.
-

Instrumentes d'avaluació

- ▶ Escala d'Intensitat dels Suports per Infants i Adolescents (EIS-IA).
- ▶ Escala d'Intensitat dels Suports per Adults (EIS-A).
- ▶ Guia per determinar el tipus de suports.

L'avaluació dels resultats personals

L'avaluació dels resultats personals

- ▶ El terme resultats personals ha adquirit en els últims anys una importància cabdal en el camp de la DI, especialment pel fet de considerar-se un aspecte clau de l'avaluació i la millora de la qualitat de vida.
- ▶ D'acord amb el model ecològic i funcional de la discapacitat, una de les tasques principals que cal portar a terme és la d'alinejar de forma adequada els suports amb la millora del funcionament

L'avaluació dels resultats personals

Schalock defineix els resultats com aquells canvis que es produeixen en la conducta adaptativa i en l'estatus del rol i que són conseqüències lògiques dels serveis de rehabilitació rebuts.

Des d'una visió més actual, podria dir-se que els resultats personals serien aquells que estan relacionats amb les vuit dimensions de qualitat de vida .

En l'edat escolar cal incorporar, també, una avaluació dels resultats acadèmics esperats i desitjables pels alumnes amb DI

Instruments d'avaluació

- ▶ Escala de resultats personals en l'edat escolar (6-16 anys)
- ▶ Kinds and Life (3-18 anys)
- ▶ ERPET (Escala de resultats personals per a l'etapa de transició a la vida adulta)
- ▶ Escala de resultats personals (POS)
- ▶ Escala GENCAT (a partir dels 18 anys)
- ▶ Qüestionari de qualitat de vida de Keith i Schalock
- ▶ Escala "San Martín" per a persones amb discapacitats significatives (a partir dels 18 anys).

L'avaluació dels alumnes amb DI com un procés de presa de decisions

Es defineix la valoració psicopedagògica dels alumnes com aquell procés sistemàtic, continuat i compartit de recollida d'informació i de presa de decisions orientat a fonamentar l'oferta curricular i la provisió de serveis.

D'acord amb la perspectiva socio-ecològica, hauríem d'insistir que l'objectiu de l'avaluació s'hauria de centrar essencialment en la identificació dels resultats personals valuosos i del perfil de suport necessaris per tal d'assolir-los.

L'avaluació dels alumnes amb DI com un procés de presa de decisions

El procés d'avaluació comprensiva dels alumnes hauria de constar dels següents passos:

- Recollida de la informació rellevant en els diferents aspectes, àrees i àmbits d'avaluació (competències curriculars de l'alumne, la salut i la salut mental, els contextos significatius, etc.).
- Establiment de les fortaleses i debilitats en cada un dels àmbits avaluats.
- Determinació dels resultats personals i dels suports necessaris en els diversos àmbits i entorns avaluats que facilitin el benestar i la millora del funcionament de l'alumne en els entorns escolars, socials i comunitaris

Àmbits d'avaluació

Àmbit 1: *Recollida de la informació rellevant en els diferents àmbits d'avaluació*

1.1 Informació antecedent

1.1.1 Història mèdica

1.1.2 Història educativa/laboral/de vida

1.1.3 Resum avaluacions anteriors

1.2 Funcionament intel·lectual i de la conducta adaptativa

1.3 Nivell de funcionament actual: Avaluació de les competències i habilitats curriculars

1.4 Avaluació de la salut física i mental.

1.5 Avaluació de la participació i del context (escolar, familiar, etc.)

Àmbits d'avaluació

Àmbit 2: *Descripció de les fortaleeses i debilitats en cada un dels àmbits avaluats*

- 2.1 Descripció de les fortaleeses i debilitats en la conducta adaptativa
- 2.2 Descripció de les fortaleeses i debilitats en les competències i habilitats curriculars
- 2.3 Descripció de les fortaleeses i debilitats en la salut física i mental
- 2.4 Descripció de les fortaleeses i debilitats en els àmbits de la participació i del context.
- 2.5 Descripció de les fortaleeses i debilitats de l'entorn familiar.

Àmbits d'avaluació

Àmbit 3: *Identificació del perfil i intensitat dels suports necessaris i descripció del programa d'intervenció.*

- 3.1 Determinació dels resultats personals valuosos en relació al les vuit dimensions de qualitat de vida i en relació als resultats acadèmics
- 3.2 Tipus i intensitat dels suports necessaris en les diferents àrees i dominis (resultats) prioritzats.
 - 3.2 Descripció del programa d'intervenció en termes dels ajuts que cal proporcionar i de la prestació de serveis.
 - 3.2.1 Finalitats/objectius que s'han de prioritzar.
 - 3.2.2 Continguts que han d'orientar el programa d'intervenció.
 - 3.3.3 Serveis necessaris.

Àrea/àmbit	Resultats	Suports	Responsable
Àrea de comunicació i llenguatge	<ul style="list-style-type: none"> Saber mantenir una conversa fent els torns corresponents. Millorar l'estructura de la frase Millorar l'articulació Ampliar el vocabulari 	Programa d'intervenció Programa d'intervenció Programa d'intervenció Ensenyament en petit grup i individual	Logopeda i tutora escola
Àrea de llenguatge escrit	<ul style="list-style-type: none"> Llegir textos senzills (d'un nivell de primer) amb fluïdesa, precisió i entenent el contingut (a nivell literal). Llegir textos adaptats (contes, narracions, etc.) com a entreteniment. Llegir paraules, frases i fragments en diversos formats i de forma funcional (enunciats de fulls, notícies curtes, notes,...). Saber buscar informació o entreteniments a través d'Internet. Escriure de forma correcta paraules i frases senzilles, per una utilitat funcional. 	Programa d'intervenció Programa d'intervenció Programa d'intervenció Programa d'intervenció Programa d'intervenció Ensenyament en petit grup	Tutors escola
Àrea de matemàtiques	<ul style="list-style-type: none"> Ampliar i consolidar els conceptes relacionats amb la numeració, i les operacions bàsiques Resoldre problemes quotidians Saber utilitzar la calculadora Saber utilitzar de forma funcional les mesures bàsiques (monedes, rellotge, temps). 	Programa d'intervenció Programa d'intervenció Ajuts tecnològics Programa d'intervenció funcional Ensenyament en petit grup	Tutors escola
Autonomia personal	<ul style="list-style-type: none"> Millorar el nivell d'independència i d'habilitat en els hàbits d'autonomia (seure més bé a l'hora de menjar, menjar menys, més acurada i polida en el vestir, en la neteja i en l'ús del wàter.). Portar a terme algunes tasques de la llar. Entretenir-se a la llar amb activitats adequades a l'edat 	Programa d'intervenció Programa d'intervenció Programa d'intervenció	Psicopedagog, tutors escola i família
Coneixement del medi	<ul style="list-style-type: none"> Ampliar els coneixements i el vocabulari de diferents temes de naturals i socials. 	Disseny universal de l'aprenentatge	Tutors escola
Educació Física	<ul style="list-style-type: none"> Millorar la condició física general. Millorar la cursa. Participar en esports reglats. 	Programa d'intervenció Programa d'intervenció Programa d'intervenció	Professor d'educació física
Salut mental i física	<ul style="list-style-type: none"> Millorar el descans durant la nit (dormir millor i amb una bona posició). Realitzar controls periòdics del pes. 	Control mèdic Control mèdic Dieta equilibrada	Psicopedagog, tutor i família
Comunitat	<ul style="list-style-type: none"> Realitzar alguna activitat extraescolar. Fer alguna activitat física adequada a les seves necessitats. Participar en activitats de lleure adequades a l'edat. Desplaçar-se sola, per trajectes coneguts del poble. Fer compres o encàrrecs senzills. 	Xarxes de suport Programa d'intervenció Programa d'intervenció	Psicopedagog, tutor i família
Participació i rols socials	<ul style="list-style-type: none"> Sortir amb la colla d'amics. Participar en activitats pròpies del seu entorn. 	Xarxa de suport i companys de suport	Psicopedagog, tutor i família

Una reflexió final

Les millors pràctiques en el camp de la discapacitat es fonamenten en l'ètica professional, els estàndards professionals, el coneixement basat en la recerca i el judici clínic.

Aquests quatre criteris són els que fan servir els clínics, els educadors, els directors de programes sobre discapacitat i els polítics en el seus esforços per millorar el benestar personal de les persones amb discapacitat.

(Robert L. Schalock)